

Inklusion af flygtninge gennem folkeoplysning – Nordisk best practice

Antallet af asylansøgere er større i dag end på noget andet tidspunkt siden 2. verdenskrig. De nordiske lande har modtaget en stor del af de flygtninge, som er rejst til Europa, og landene har udviklet forskellige modeller og aktiviteter, når det gælder inklusion og integration af flygtningene i arbejdslivet og i samfundet. Civilsamfund og folkeoplysende aktører har taget et stort ansvar og har erfaringer med aktiviteter, som bør tages i betragtning i fremtidige politikker for integration i samfundet. For at fremhæve nogle eksempler og formulere konklusioner og modeller om vellykket integration har Folkeoplysning Norden (Sammenslutningen af folkeoplysende søsterorganisationer i de nordiske lande) udført et projekt med støtte fra Nordisk Ministerråd og i samarbejde med NVL, som er det nordiske netværk for voksenundervisning.

Toogtyve gode eksempler om folkeoplysnings arbejde med inklusion af nyankomne immigranter og fem forskningsartikler dannede baggrund for det dagslange program på NCAELs 7. nordiske konference om voksenuddannelse og læring. Forskningen blev ledt af Mimer, som nationalt har ansvar for forskning om folkeoplysende voksenuddannelse i Sverige. Det endelige resultat, der bygger på Mimers fund, fører til de følgende konklusioner om folkeoplysningens syn på vellykket integration. Hver konklusion er blevet forbundet med en eller flere forskere og yderligere med kommentarer, som er baseret på beskrivelserne af forskellige eksempler.

1. Deltagelse skaber forudsætningen for inklusion

Folkeoplysning tager udgangspunkt i inklusion som en proces, der involverer deltagelse fra nye personer i et samfund såvel som personer, der i forvejen tilhører et. Nyankomne immigranter må blive medskabere af deres eget liv og deres nye land, ligesom dem, der har boet i et land over mange år. Dette er en forudsætning for inklusionens bæredygtighed. Folkeoplysning giver de nødvendige forudsætninger til at skabe denne nye virkelighed i fællesskab. Vellykket inklusion opnås i samarbejde med, og ikke for, nyankomne – og i fællesskab med den allerede etablerede befolkning.

Deltagelse giver mennesker muligheden for at frembringe og demonstrere deres fulde vifte af færdigheder og evner, hvilke så kan bringes i spil på arbejdsmarkedet og i samfundet. Mennesker, som mødes og finder hinanden i folkeoplysende aktiviteter, får så yderligere anledning til at fortsætte med at udvide deres netværk og muligheder. Folkeoplysningens betoning af denne tilgang er en afgørende forskel fra formel uddannelse, og fører til bedre resultater.

"Mange spørgsmål opstår i forbindelse, hvad der rent faktisk menes med inklusion, samt måden hvorpå populære uddannelsesaktiviteter formår at bidrage hertil. Handler det om så hurtigt som mulig at komme i arbejde, at blive beskæftigelsesegnet, eller handler det om en persons måde at udvikle sin forståelse af sig selv og sin nye situation?"

Eva-Marie Harlin & Henrik Nordvall

"To hovedtræk ved projektet er læring i grupper og talrige individuelle support- og vejledningssessioner."
Västerås Folkhögskola, Sverige

"Casestudier viser positive effekter i form af selvtillid blandt deltagerne, ligesom de indikerer en øget interesse for videre læring, samt at det bringer indvandrere tættere på arbejdsmarkedet."

Andreas Fejes, forsker

2. Det hele menneske skal inddrages

En af de grundlæggende værdier i folkeoplysningen er, at man må have et medborgerperspektiv på læring, hvis det skal lykkes at blive inkluderet i samfundet. Der er ikke tale om en ensidig overførsel af viden og færdigheder, men det bærer nærmere præg af et ægte møde mellem ligestillede, hvor mødet tager afsæt i et helhedsorienteret perspektiv og inkluderer emner som kulturelt og socialt liv, motion og sundhed, i tillæg til arbejdsliv. En helhedsorienteret tilgang til mennesker giver et bredere perspektiv og et mere fyldestgørende billede, der åbner op for forskellige muligheder i arbejdsstyrken og i samfundet.

For få nyankomne indvandrere begynder at arbejde eller studere kort tid efter deres ankomst. Folkeoplysning kan på kort tid skabe den sociale kontekst, som skal til, for at nyankomne kan finde sig tilrette i den nye virkelighed, og kan senere skabe de nødvendige netværk, som kan lede til et bedre arbejdsliv og social tilværelse. Folkeoplysning ønsker at give det hele menneske rum til at skabe gunstige betingelser for hele spektret af hans eller hendes evne til at blomstre op. En inklusionsproces kan begynde med en læren om sundhed, kost og motion, samtidig med man arbejder med sprogfærdigheder, som kan føre til formel uddannelse og arbejde. En smalt rettet uddannelse giver ikke de samme bæredygtige resultater.

"Det afvekslende og brede fokus på erhvervs erfaring, kultur, samfund og sundhed struktureres ud fra et motiv om, at en helhedsorienteret indsats bedst muligt kan tage hånd om og hjælpe den enkelte."

FOKUS Flexpraktik - Daghøjskoleforeningen, Aalborg, Danmark

"Formålet med projektet var at give nyankomne unge en smagsprøve på det friluftsliv, der gennemsyrrer den norske kultur. Dette kan bidrage til mere læring og forståelse, idét de unge afprøver aktiviteter, som de ikke tidligere har stiftet bekendtskab med. Disse aktiviteter bidrager til en mere konkret form for integration i samfundet, idét de tager del i den norske kulturarv."

EMA-projektet Den Norske Turistforening, Norge

"Deltagelsen i et orkester består hovedsageligt af musikalsk udvikling i en social sammenhæng. Forskning viser, at det bidrager til en væsentlig forøgelse af personers livskvalitet. At deltage i musikaktiviteter kan have en forebyggende og sundhedsfremmende effekt for både børn og voksne, da læring i fælleskab blandt andet fremmer samarbejde, oplevelsen af at udrette noget, networking, tilhørsforhold og identitet."

"Den musikalske aktivitet er omdrejningspunktet og skaber en følelse af at høre til. Det er i sig selv inkluderende og er ligeledes en god arena for at få erhvervs erfaring."

WinterPULSE, Norge

3. En fleksibel folkeoplysning møder de skiftende behov

Nyankomne indvandrere har forskellige baggrunde og dermed også forskellige behov. Folkeoplysning tilbyder en mere fleksibel undervisningskontakt end traditionel uddannelse gør. De, der er veluddannede eller som har faglige kvalifikationer, har nemmere ved at blive en del af arbejdsstyrken. De har brug for en anden kontekst og en anden læringstilgang sammenlignet med dem, der har mangelfuld uddannelse og som kan have en længere vej foran sig, før de når til måls. Både formel og ikke-formel læring skal matches med de rigtige individer. Uddannelse skal baseres på deltagernes egne valg og samtidig finde en balance i forhold til samfundets og arbejdsmarkedets behov. For at sikre en vellykket og langsigtet inklusion skal alle have mulighed for livslang læring baseret på deres egne evner. Derfor er der brug for en kombination af gruppeaktiviteter og individuel støtte og vejledning.

"Det er også et vigtigt aspekt, at eleven vælger selv og inden for sine interesser. Det frie valg af fag og engagement styrker den enkelte udvikling i spil med det fælles projekt. Balancen mellem at have fag, der udelukkende er for elever med flygtningebaggrund, og fag, der er blandede, giver også en god vekselvirkning mellem den tryghed, der kan skabes i dansk-fagene, og de læringsmæssige udfordringer, som skabes i de blandede fag, der især udfordrer elevens sproglige læring."

Silkeborg Højskole, Danmark

4. Sprog baner vejen for beskæftigelse, kultur og samfund

Sprogfærdigheder er nødvendige ikke kun for at tjene til livets ophold og til videre uddannelse, men er også brugbare i mødet med nye mennesker i et nyt samfund. Tidligere mente man, at sprog kommer først og dernæst beskæftigelse. I dag taler mange beslutningstagere dog om, at sprogfærdigheder skal udvikles på selve arbejdspladsen. Ikke alle erhverv kræver dog sprogfærdigheder, og ikke alle arbejdspladser tilbyder en kontekst, som fremmer sproglig læring. Folkeoplysningen ønsker at fremhæve sprog som en fundamental vej ind i samfundet, som åbner dørene til en ny kultur, og som ikke kun har fokus på arbejdsmarkedet. Inklusion kræver et fælles sprog.

"I en samtid hvor forståelsen af integration nogle gange reduceres til kun at deltage på arbejdsmarkedet, lægger dette projekt vægt på også at introducere til dansk arbejdskultur og at skabe tryghed og tillid i overgangen til det danske samfund."

Kursustrappen - Frederiksberg, Danmark

"Den mest afgørende faktor for integration anses for at være tilstrækkelig viden om det finske sprog, da det både muliggør uddannelses- og beskæftigelsesmæssige fremskridt. Derudover hjælper sprogfærdigheder også med at finde finske venner. At stifte bekendtskab med finsk kultur og finde hobbyer støtter integration."

Kiteen Evankelinen Kansanopisto, Finland

"En balancegang mellem at være målrettet de målgrupper, som anses som vigtige for folkeoplysningen, og de formål og mål, som er angivet af staten – specielt når det gælder integration. Målet om det hurtige indtryk på arbejdsmarkedet er værd at bide mærke i."

Annika Pastuhov, forsker

5. Netværket i folkeoplysningen skaber broer til det nye samfund

Inklusion bør ikke reduceres til blot at omfatte det at være en del af et arbejdsmarked, men involverer også skabelsen af sikkerhed og tillid i samfundet i overgangen til et nyt land og introduktionen til landets kultur. At være i beskæftigelse og have mulighed for at forsørge sig selv er essentielt, men det er ikke nok. Et vigtigt element i folkeoplysning er etableringen af netværk i et samfund. Folkeoplysning agerer også knudepunkt i civilsamfundsorganisationer. Deltagere i folkeoplysning kan få adgang til forskellige sociale kontaktområder og netværk. At blive en del af et netværk skaber inklusion på naturlig vis. Vi ved også, at netværk øger sandsynlighederne for at komme i arbejde. Som en nyankommet er der stor forskel mellem kun at møde medarbejdere fra det offentlige og at deltage i folkeoplysningen, og herved blive involveret i samfundets mange forskellige netværk.

Åbenhed overfor forskellige holdninger og individuelle løsninger er en fordel i mødet med nyankomne immigranter. Det siger sig selv, at et møde mellem nordiske kulturelle forståelser og forståelser fra en nyankommens oprindelsesland kan skabe spændinger, som skal overvindes.

"Flere programmer har det eksplicite mål om at skabe et socialt netværk"

Sissel Kondrup, forsker

"Alle eksemplerne skaber mulighed for at opbygge sociale netværk. Betragter man social kapital som et udtryk for tillid, sociale normer og fælles værdier karakteriseret af gensidighed og ansvar for fælles goder, vil disse eksempler med sikkerhed fremme fortrolighed, tillid og fælles værdier."

Jorun Stenøien & Christin Tønseth, forsker

6. Byg aktiviteterne fra bunden for at udvide deltagelsen

Der er behov for aktivt at række en hånd ud til nyankomne immigranter, som muligvis er langt fra jobmarkedet. Det er ikke nok kun at nå ud til de personer, som selv aktivt søger hjælp. På dette område er det ofte ikke

lykkedes fuldt ud for de administrative myndigheder. Erfaringen fra folkeoplysningen er, at vellykkede aktiviteter skal bygges fra bunden og skal baseres på de aktuelle behov; ligesom de skal skabes af personer, som kender målgruppen godt. Arbejder man ud fra dette princip, er vejen som fører til beskæftigelse og samfund kortere. Gennem den folkeoplysende tilgang – at møde mennesker som de er – får mennesker med svage sociale netværk eller handicap også en chance for at øge deres livskvalitet, også selvom de forbliver langt fra arbejdsmarkedet. På denne måde møder vi menneskene, hvor de er og som de er.

Gennem validering kan nyankomne indvandreres unikke viden, færdigheder og evner værdsættes og anvendes, hvilket gør overgangen til arbejdslivet mere glidende. Et fælles perspektiv er både at øge selvværd og udvide muligheder ved at fremhæve færdigheder og kvalifikationer til arbejdsgivere, praktikpladser eller uddannelsesinstitutioner. I folkeoplysningen tager man altid udgangspunkt i individets nuværende situation og tilpasser metoderne til hertil, i modsætning til formelle uddannelsesinstitutioner, kommuner og beskæftigelsestjenester, der arbejder ud fra læseplaner, love og regler.

"Den vigtigste forståelse er, at sådanne initiativer ikke bør komme udefra eller "oppe-fra-ned". Personerne fra vores side, som deltog i projektet, havde alle forholdsvis megen erfaring med svenske civilsamfundsorganisationer, mens de også havde et godt kendskab til de øvrige deltagers forskellige etniske og religiøse baggrunde."

Ibn Rushd, Sverige

"Underviserne har været en vigtig aktør i dette projekt. De har indvandrerbaggrund og føler sig integreret i deres land nummer to. Underviserne har været positive rollemodeller for nyankomne indvandrere."

Fatima, NBV, Sverige

7. Opmærksomhed på ligestillingsperspektivet giver resultater

Budskabet fra folkeoplysningen står klart: Der er behov for et fælles ligestillingsperspektiv i alle aktiviteter. At være bevidst om form og indhold er afgørende for at kunne tiltrække en betydelig andel kvindelig deltagelse og skabe lige uddannelse. Folkeoplysning kan skabe det sikre rum, som er nødvendigt for at imødegå udfordringer for mange kvinder med småbørn, som i mange tilfælde skal leve op til patriarkalske forventninger om kvinders rolle i hjemmet. En mulig løsning kan være skabelsen af aktiviteter, som er skræddersyet til kvindelige deltagere. Når folkeoplysningen anvender velovervejede strategier for ligestilling mellem kønnene, er det lykkedes at inkludere kvinder i aktiviteterne.

Det er også vigtigt at have et langsigtet perspektiv på arbejdet med ligestilling, hvor både mænd og kvinder er inkluderet. For at både mænd og kvinder kan indgå i et nyt samfund, må det langsigtede mål være, at de begge deltager sammen i fælles aktiviteter. Begge køn skal indgå i dialogen om, hvordan denne vision kan omdannes til virkelighed.

De nordiske lande har en særdeles høj andel af kvinder i arbejdsstyrken. Dette er en vigtig værdi, der kræver en bevidst bestræbelser, da denne etik ofte ser helt anderledes ud i andre dele af verden, hvor mange af de nyankomne indvandrere kommer fra.

" Fordi at aftenskolen ikke var en offentlig myndighed, og fordi kvinderne følte at det var et trygt rum, turde de møde op og deltage i projektet. For mange blev det deres indgang til det danske samfund – til øget selvtillid, bedre sprogkundskaber og et større netværk, også blandt etnisk danske kvinder."

Genbrugsdesign - DOF Allerød Fritidsskole Allerød, Danmark

"Et par flere kvinder end mænd tilhører vores grupper, hvilket bidrog til beslutningen om at oprette en særskilt gruppe for kvinder i perioden 2001-2002. Hovedformålet med denne aktivitet var at styrke

indvandrerkvinders rolle i samfundet gennem mange diskussioner om kvinders rettigheder, ligestilling mellem mænd og kvinder, børnenes uddannelse samt et stort fokus på sundhed og velvære."

Substral, Studieförbundet Vuxenskolan, Sverige

" Med udgangspunkt i undervisningen er det hensigten at øge den enkeltes almene indsigt og færdigheder for at styrke evne og lyst til at tage ansvar for eget liv og deltage aktivt i samfundslivet. "

Shahrazad - Dansk Oplysningsforbund København, Danmark

"Det særlige ved dette projekt er, at der kan arrangeres børnepasning på selve det sted, hvor kurset afholdes, hvilket giver lige muligheder for både kvinder og mænd ift. at kunne deltage i kurserne."

Borgå National Institute

"At adskille kønnene i forskellige klasser resulterede ofte i bedre diskussioner."

Simey Nordic Project, Island

8. Ægte integration baserer sig på livslang læring

Gratis folkeoplysning viser muligheder for at udvikle kontinuerlige personlige stier for nyankomne indvandrere til personlig læring og overgang til et arbejdsliv. Tidlig og fortløbende uddannelse er nøglen til en vellykket inklusion og forebyggelsen af marginalisering. Folkeoplysningens syn på viden er åben og inkluderende.

Folkeoplysningen har tradition for at arbejde med uddannelse og kultur. Vi har en veludviklet pædagogik med aktive deltagere og stor erfaring med at danne dem, der har betydelige mangler i deres tidligere uddannelse. Denne fordel giver folkeoplysningen god mulighed for hurtigt at skabe aktiviteter rettet mod nye grupper, såsom nyankomne indvandrere.

"Projektet er et godt eksempel på mulighederne som folkeoplysningen har i forhold til at udvikle langvarige personlige studieveje for indvandrere, lige fra videreuddannelse til overgang til arbejdsliv. Den tidlige og ikke-forstyrrede gennemførelse af integrationsprogrammer har en stor indflydelse på succesen af integrationsindsatsen og forebyggelsen af marginalisering. "

Finland Vastaus SKY

9. Inklusionsindsatsen skal være langsigtet og bæredygtig

Vellykket inklusion gennem uafhængige strukturer såsom folkeoplysningen skal være langsigtede både i forhold til deltagerne og i forhold til de involverede organisationer. Tidsbegrænsede projekter som ikke fortsættes risikerer at være ude af stand til at levere langsigtede resultater, og det kan resultere i, at deltagerne kommer i klemme. For at gøre gode aktiviteter permanente skal en opfølgingsplan være på plads, når et vellykket projekt slutter.

Folkeoplysning med opererer få midler og opnår gode resultater - ressourcerne taget i betragtning. I modsætning til offentlige aktører og private uddannelser kombinerer folkeoplysning betalt personale med non-profit organisationer, hvilket giver betydelige fordele. Ikke desto mindre koster kvalificerede indsats penge, og der er brug for finansiering. For at folkeoplysningen skal kunne yde et virkelig vigtigt bidrag til inklusionen af nyankomne indvandrere i samfundet, kræver det af en rimelig finansiering.

"Centret drives af tre medarbejdere, en praktikant og 170 frivillige. Det er vigtigt at have en vision, en god ramme samt at stole på og samarbejde med de frivillige ledere i centret; giv dem muligheder og viden til at lede på deres egen måde. Find en god balance mellem frivillige leders uafhængighed og organisationens støtte og ansvar. "

Stella, Røde Kors Kvindecenter, Danmark

10. At gøre folks færdigheder synlige - validering

Folkeoplysningen er vant til at forbinde nyankomne indvandreres evner med arbejdsmarkedets behov. Det har med sit store netværk regelmæssig kontakt og samarbejde med lokale arbejdsgivere og kender til arbejdsmarkedets behov. Vurdering og tilpasning af eksisterende færdigheder til efterspurgte behov sker ved validering. Gennem forskellige former for validering kan nyankomnes viden, færdigheder og evner værdsættes og gøres brug af, hvilket gør det sociale liv og arbejdslivet nemmere. Det fælles perspektiv er både at styrke selvværdet og øge muligheder, hvor færdigheder og tidligere erfaring kan beskrives for arbejdsgivere, praktikanter, uddannelsesinstitutioner eller i andre sammenhænge. Folkeoplysning er altid baseret på den enkeltes aktuelle situation og tilpasser metoder i overensstemmelse hermed, i modsætning til de formelle uddannelsesinstitutioner, kommuner og arbejdsformidlinger som baserer deres arbejde på læseplaner, love og regler. Folkeoplysningen sigter altid på at beskrive kompetencerne hos personen som helhed.

Vurdering af evner og viden er inkluderet i praktisk taget alle aktivitetseksempler. Man kan vælge at formulere det anderledes, da det ofte handler om at styrke selvværd og muligheden for at vise, hvad man kan.

